

Social statistik och analys/
Befolkning och levnads-förhållanden
Jonas Olofsson

Möte i användarrådet för demokratistatistik 14 april 2023

Närvarande:

Henrik Ekengren Oscarsson, ordförande, Göteborgs universitet (GU)
Anna Nyqvist, Valmyndigheten
Helena Bengtsson, Gota media
Paula Blomqvist, Kulturdepartementet
Tiina Ekman, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)
Fredrik Furtenbach, Sveriges radio (SR)
Martin Lidhamn, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)
Sven Oskarsson, Uppsala universitet

Ej närvarande:

Kalina Lindahl, Riksdagens utredningstjänst (RUT)

Närvarande från SCB:

Thomas Helgeson, SSA/BL/LD
Marie Lideus, SSA/BL/LEDN
Leonora Uddhammar, SSA/BL/LD
Jonas Olofsson, SSA/BL/LD
Lena Lundkvist, SSA/BL/BEF, pt 4 och 5
Mikaela Järnbert, SSA/SU/ST, pt 5, 6 och 7

1 Godkännande av dagordning

Dagordningen godkändes utan invändning.

2 Informationsrunda – aktuell information från rådets ledamöter och SCB

Paula Blomqvist, Kulturdepartementet, informerade om att det är samma tre saker som i höstas som är av intresse för användarrådet. Uppdraget om en fördjupad studie av valdeltagandet i 2022 års val till SCB ligger fast och ska avrapporteras i maj. Därutöver har det tillkommit ett uppdrag till SCB om en studie om integration, segregation och valdeltagande som också rapporteras 31 maj. Vidare har 2020 års valutredning lämnat sitt slutbetänkande om säkerhet och tillgänglighet vid val och Justitiedepartementet bereder ärendet. I Tidöavtalet finns en punkt med bäring inom området, det gäller att se över

systemet med partispecifika valsedlar, samt utvärdera för- och nackdelar med gemensamma valsedlar.

Jonas Olofsson, SCB, berättade att insamlingen av alla förtroendeuppdrag i kommuner och regioner pågår för fullt. Ungefär hälften av alla kommuner och regioner är klara med rapporteringen, medan ett drygt hundratal inte svarat alls. Insamlingsarbetet kommer fortsätta under våren.

Anna Nyqvist, Valmyndigheten, berättade att erfarenhetsrapporten från valen 2022 är överlämnad till regeringen, den är även publicerad på Valmyndighetens webbplats. Valmyndigheten ser att det finns en rad problem som behöver åtgärdas, samt att takten i detta förändringsarbete behöver öka. Valsedelssystemet behöver ses över för att förenkla för väljarna och skapa ett säkrare system. Det behöver ställas högre krav på partier som ställer upp i val för att det ska bli tydligare för väljarna vilka partier som kan representera dem i folkvalda församlingar. Även systemet med utlandsröstning behöver förändras för att minska antalet underkända utlandsröster och sent inkomna brevröster. I och med valen 2022 lanserades det nya valdatasystemet och nya uppdateringar av det kommer att ske inför och i samband med Europaparlamentsvalet 2024, som antagligen går av stapeln 9 juni, men slutgiltigt datum har inte fastställts än. Förtroendet för Valmyndigheten och valadministrationen har inte minskat i samband med 2022 års val.

Marie Lideus berättade att SCB är ansvarig för att samordna alla statistikansvariga myndigheter i en ny arbetsgrupp som jobbar med datafångst. Det är myndighetsgemensamma frågor om vilka uppgifter som finns tillgängliga och vilka myndigheterna önskar att få tillgång till och hur de ska fångas in som kommer diskuteras. SCB har mer än en fördubblat antalet medarbetare som blivit citerade i media på några år, vilket varit en del av SCB:s strategi. Sverige är ordförandeland i EU, och det påverkar SCB som får ansvar för arbete med olika förordningar. Den största punkten just nu handlar om befolkningsstatistiken (European Statistics on Population and Housing, ESOPH). Kommissionen (Eurostat) presenterade det förslag som bland annat innebär mer frekvent och aktuell statistik, redovisning på finare regional nivå samt en harmonisering av vilka som ska räknas in i folkmängden

Martin Lidhamn, SKR, berättade att de har släppt 310 val som bygger på information från Valmyndigheten, SCB och egen insamling. Trenden med blocköverskridande styren och minoritetsstyren håller i sig. Närmare 90 olika konstellationer där gamla alliansen är vanligast, men även S och M. Många nya Ordföranden i kommunstyrelserna. Det har varit ett drygt 100-tal maktskiften efter valen. Samtidigt ett 80-tal kommuner som behåller samma styren. SKR:s Demokratidag går av stapeln 19 april. I höst publicerar SKR en rapport om folkinitiativ och folkomröstningar.

Helena Bengtsson, Gotha media, fortsätter använda data och märker av ett större intresse för data hos journalister. Data på DeSO kan väcka starka känslor från allmänheten eftersom det hamnar väldigt nära. Fortsätter använda data efter valet, bland annat om sammansättningen i fullmäktige.

Tiina Ekman, MUCF, berättade att det återstår att se om det kommer något uppdrag om skolval i samband med Europaparlamentsvalet. Ung idag har tema

politiskt deltagande och intresse och det ingår både uppgifter om valdeltagande och förtroendevalda.

Sven Oscarsson, Uppsala universitet, berättade om ett par studier som kopplar till demokratistatistik. Vid förra Europaparlamentsvalet genomfördes storskaligt experiment med SMS-utskick. Resultatet är att det ökar sannolikheten att rösta med ungefär en halv procentenhet. Men det tycks minska anhörigas benägenhet att rösta. Antagligen för att det leder till mer förtidsröstning när SMS:et kommer, vilket minskar möjligheten för gemensamt röstande på valdagen. En ny studie i 2022 års val ska genomföras när Valdeltagandedata finns tillgängligt.

Fredrik Furtenbach, SR, berättade att de måste fundera på hur de ska redovisa den partipolitiska opinionen när antalet undersökningar som bygger på sannolikhetsurval minskar. För Mediemätaren händer det relativt lite mellan mätningarna, vilket indikerar en stabil metod men leder till mindre intressanta nyheter.

Thomas Helgeson, SCB, berättade att det på sektionen, utöver demokratistatistik även finns Undersökningen av levnadsförhållanden (ULF), som publicerar nästa vecka. Som en modul i undersökningen finns medborgerliga aktiviteter med frågor om politiskt deltagande på olika sätt, bland annat. Det kommer även samlas in en så kallad Barn-ULF till hösten. Och därutöver finns även Befolkningens IT-användning på sektionen.

3. En partisympatiundersökning per år

Leonora Uddhammar presenterade hur SCB går vidare med en partisympatiundersökning per år. Planen är att den ska genomföras i maj varje år. Vidare lyfte Leonora frågan om hur vi nu kan göra med gallringen av personuppgifter i och med tre paneler. Från användarrådets forskare var det en stark preferens att om möjligt, gallra personuppgifter först när alla ingående paneler är helt borta från undersökningen. Detta för att möjliggöra databeställningar i större utsträckning. Vidare lyftes frågan om hur SCB tänker göra med PSU när det blir Europaparlamentsval 2024. Finns det möjligheter att lägga insamling och publicering tidigare på våren för att inte komma för nära valet, alternativt flytta det till hösten? SCB tar med sig frågorna i sin fortsatta planering för Partisympatiundersökningen.

4. Ändrad ålderindelning på förslag

Lena Lundkvist berättade om SCB:s arbete med att anpassa arbetsmarknadsstatistik till nya pensionsåldrar. För vissa undersökningar behöver snabb anpassning ske för att fånga upp de som är i arbetsför ålder. För annan statistik, däribland SCB:s demokratistatistik, utgör ålderindelningen ingen exakt anpassning till arbetsmarknaden, även om gränsen för den äldsta åldersgruppen 65 år och äldre, även följt den tidigare gränsen för den allmänna pensionsåldern. I och med att pensionsåldern höjs har SCB även sett över möjligheten att höja denna gräns till 70 år och äldre. Frågan ställdes till användarrådet hur de ser på en sådan förändring för demokratistatistiken. Ett stort sett enigt användarråd tyckte att det var bättre att behålla den nuvarande indelningen för tidsseriernas skull. Där det passar kan även en kompletterande åldersgräns 70 år och äldre läggas till. Önskvärt skulle vara om användaren själv i databasen kan välja vilket åldersspann den är intresserad av. En sådan

förändring skulle dock kräva en randomisering av små tal, för att inte bli röjande. Metoder för detta finns och användningen diskuteras på SCB.

5. Nya analyser av valdeltagandet

Jonas Olofsson och Lena Lundkvist presenterade nya analyser av valdeltagande kopplade till de två regeringsuppdragen som ska publiceras i slutet på maj. I studien som rör integration och segregation och valdeltagandet kommer analyser göras för alla som är röstberättigade i val till kommunfullmäktige, svenska och utländska medborgare folkbokförda i Sverige.

För individperspektivet kopplat till integration kommer olika logistiska regressionsmetoder att användas för att studera hur valdeltagandet samvarierar med olika gruppindelningar, både avseende härkomst och bakgrund, men även, familjesituation och socioekonomi kommer att analyseras. Avseende segregationsperspektivet kommer en områdesanalys att göras utifrån Demografiska statistikområden (DeSO), där områdestyper bestäms utifrån ett socioekonomiskt index. Områdestyperna har SCB tagit fram tillsammans med den nu nedlagda myndigheten Delegationen mot segregation (DELMOS). Vidare kommer analyser göras avseende omsättningen av människor i områden med låg socioekonomisk status, då den tenderar att vara relativt hög. Mellan vilka områdestyper går flyttströmmarna och hur förändras röstandet i samband med det? Ett förväntat valdeltagande kommer också räknas fram för alla DeSO utifrån relevanta gruppindelningar som samvarierar med valdeltagandet.

Kopplat till det andra regeringsuppdraget visade Lena på hur två totalräknade valdeltagandeundersökningar skapar förutsättningar för analyser av liknande samt olika röstbeteenden i olika val. Båda regeringsuppdragen ska slutredovisas samma dag som Valdeltagandeundersökningen publiceras den 31 maj.

6. Resultat från 2022 års Valundersökning

Henrik Ekengren Oskarsson presenterade resultat från 2022 års Valundersökning som genomförs av Valforskningsprogrammet vid Göteborgs universitet, samt det omfattande insamlingsarbetet. Totalt skickades enkäter ut till 30 000 personer som var röstberättigade. Det stora urvalet gör det enklare att uttala sig om mindre partier jämfört med när undersökningen genomfördes som en besöksintervjuundersökning med 4 000 personer i urval. SCB skötte insamlingen avseende den svenska Valundersökningen, vilket är en rullande panelundersökning med ett urval på totalt 24 000 personer och SOM institutet samlade in den internationella CSES enkäten (Comparative Study of Electoral System) bestående av ett urval på 6 000 personer. Totalt användes sju olika enkäter, inklusive en minienkät bestående av fem frågor till de som inte svarat vid slutet av fältarbetsperioden. Svarsfrekvensen blev 40 procent i SCB:s insamling och betydligt högre i CSES-delen, där 47 procent deltog. Lärdomar från insamlingen, samt även andra undersökningar genomförda av SOM-institutet, är bland annat att inte använda någon övre åldersgräns, låt fältperioden vara över 100 dagar, använd korta enkäter, bjud in till deltagande i undersökningen en vecka i förväg, använd ovillkorade och villkorade incitament, telefonnummersätt urvalet frikostigt, använd SMS-påminnelser med direktlänkar till webbenkäter, ta tillvara på ej inskickade webbsvar, avsluta med en minienkät och fyll på med registerdata för att slippa fråga. I vissa fall kan inte SCB tillgodose dessa villkor på grund av olika juridiska och/eller policybedömningar. Det gäller att använda ej inskickade svar, samt direktlänkar från SMS till enkätinloggning och villkorade incitament i form av trisslotter.

Något som påverkar inflödet negativt med flera procentenheter. Vidare så dröjer viktade resultat till SCB kan dela med sig av valdeltagandekontrollerade urval i samband med publiceringen av valdeltagandeundersökningen 31 maj. Preliminära resultat tyder på att klassröstningen fortsätter att minska, röstdelningen på olika partier i olika val fortsätter att vara omkring tre av tio, och de som byter part sista månaden före valet är omkring femton procent. Så många som var femte väljare rösta strategiskt, dvs på ett annat parti än på sin förstapreferens. Fler väljare ansåg att 2022 års val genomfördes på ett rättvist sätt jämfört med 2018.

7. Höstens demokratidag

Den 22 september är det dags för SCB:s demokratidag. Dagen till stor del kretsar kring 2022 års val. SCB kommer presentera analyser om valdeltagande. Valforskningsprogrammet kommer kunna berätta hur väljarna uppfattade valet och varför de röstade som de gjorde. Det kommer även finnas färskartiklar i statsvetenskaplig tidskrift som bland annat fokuserar på om köerna utanför vissa vallokaler påverkade valdeltagandet. Andra uppslag som användarrådet föreslog rörde skolval, informationspåverkan, valförnekare - vilket utgörs av en begränsad del på vissa internetforum. Ett inslag på demokratidagen skulle också kunna vara framåt-/utåtblickande mot Europaparlamentsvalet 2024.

8. Övriga frågor

Inga övriga frågor diskuterades.